केंद्रीय विद्यालय संगठनम् लखनऊ संभाग:

सत्रान्त पुन:-परीक्षा 2023 – 24

कक्षा – अष्टमी

विषय – संस्कृतम्

समय – सार्ध होराद्वयम्
पूर्णांकाः – 60 अंका:

छात्रस्य नाम:- ....
अनुक्रमांक ....

कक्षा .... वर्ग ....
दिनांक ....

परीक्षकस्य हस्ताक्षरम्.. निरीक्षकस्य हस्ताक्षरम्……………………………

सामान्य निर्देशा: -

1. अस्मिन् प्रश्न पत्रे चत्वार: खण्डाः सन्ति ।
2. सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति ।
3. सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि ।
4. प्रश्नानाम् उत्तराणि निर्दिष्ट स्थाने एव लेखनीयानि |

खण्ड 'क' अपठित अवबोधनम् (10अंका:)

प्रश्न- **1**. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा दत्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत –

पुरा सर्वे जनाः नीतिधर्मपरायाणाः आसन् । तेषां कृते चरित्रमेव सर्वोपरि आसीत् | सर्वे समाजस्य नियमाः पालयन्ति स्मः| परं यदा नरैः नियमान् उल्लंघ्य व्यवहारं आरब्धम् करोति, तदा भ्रष्टाचारस्य जन्म भवति । भ्रष्टाचारस्य मूले लोभस्य प्रवृतिः भवति । लोभः च अनन्तकः व्याधिः| धनलोभिनः जनाः कस्यचित् लघुत्तरम् अपि कार्यँ विना किमपि स्वीकृत्य न कुर्वन्ति । अन्यान् च उत्कोचादि ग्रहणे प्रेरयन्ति । इत्थं भ्रष्टाचारः शनैः शनैः प्रसरति । सम्पूर्ण राष्ट्रं अधोगतिम् प्राप्नोति । अस्य परोपकारः

भाषणेषु न अस्ति । लोभस्य विकारस्य दूरकरणाय प्रयत्नीयम् येन भ्रष्टाचारस्य अन्तः भवेत् ।

(I) एकपदेन उत्तरत - (1 x 2 = 2)

(क) पुरा सर्वे जना: कीदृशा: आसन् ?

उत्तरम् -

(ख)भ्रष्टाचारस्य मूले कस्य प्रवृत्तिः भवति ?

उत्तरम् -

(II) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (2x 2 =4)

(1) भ्रष्टाचारस्य जन्म कदा भवति ?
उत्तरम् -
----

(2) भ्रष्टाचारस्य अन्तः कथं भविष्यन्ति ?
उत्तरम् -

(III) कोष्ठकेभ्यः निर्देशानुसारम् उत्तरत - (1 x 4 = 4)

"अन्यान् च उत्कोचादि ग्रहणे प्रेरयन्ति" (क) अस्मिन् वाक्ये क्रिया पदं किम् ?

(i) उत्कोचादि [ ] **(ii)** प्रेरयन्ति [ ] **(iii)** अन्यान् [ ]

(2) " इत्थं भ्रष्टाचारः शनैः शनैः प्रसरति ।" अस्मिन् वाक्ये अव्यय पदं किम् ?

(i) शनै: [ ] (ii) प्रसरति [ ] (iii) भ्रष्टाचार: [ ]

(3) ' लोभस्य' अत्र क: विभक्ति: अस्ति ?

(i) तृतीया [ ] (ii) पञ्चमी [ ]
(iii) षष्ठी [ ]

(4) ' परोपकार:' इत्यस्य पदस्य क: विच्छेद: भवति ?

(i) पर + उपकार: [ ] (ii) परो + पकार: [ ]
(iii) पर + अपकार: [ ]

खण्ड 'ख' रचनात्मक कार्यम् (10 अंका:)

प्रश्न -2. मञ्जूषात: पदानि चित्वा कथां पूरयत –
(1/2x 10=5)

यदा , खादितुम् , सहसा , तदा , यदि , दूरे, कश्चन, परम् , तर्हि , नीचैः

एकस्मिन् वने 1 .... व्याधः जालं विस्तीर्य 2

………...........स्थितः| क्रमशः आकाशात् सपरिवारः कपोतराजः 3

.... आगच्छत् | 4 .... कपोताः तण्डुलान् अपश्यन् 5

……………. तेषां लोभो जातः| परं राजा सहमतः नासीत्। तस्य युक्तिः

आसीत् 6 .... वने कोऽपि मनुष्यः नास्ति 7.................... कुतः

तण्डुलानाम् सम्भवः| 8 .... राज्ञः उपदेशम् अस्वीकृत्य

कपोताःतण्डुलान् 9........................... प्रवृताः जाले निपतिताः| अतः

उक्तम् 10 '........................... विदधीत न क्रियाम्'।

प्रश्न-3. चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायाः साहाय्येन पञ्च वाक्यानि रचयत –
(1×5=5)

(उद्यानम्,   प्रातः चलनं, जनाः, लाभदायकं, एकः वृक्षः, लघुबालिका, भ्रमणम्, मध्ये)

1. ---

2. ---

3. ---

4. ---

5. ---

खण्ड 'ग' अनुप्रयुक्त- व्याकरणम्   (15 अंका:)

प्रश्न-4. कोष्ठकप्रदत्तेषु पदेषु तृतीया विभक्तिं प्रयुज्य रिक्तस्थानानि पूरयत-   (1×4 =4)

(1) .... सह पुत्री गच्छति | (मातृ)
(2) .... विना विद्या न लभ्यते | (परिश्रम)
(3) छात्र: ....लिखति | (लेखनी)
(4) सूरदास: .... अन्ध: आसीत् | (नेत्र)

प्रश्न- 5 . विशेषणपदैः सह विशेष्यपदानि योजयत-   (1/2×5 =2 ½)

(क) काञ्चित्   अवकरम्
(ख) स्वच्छानि   क्षतिः
(ग) स्वच्छता   शान्तिम्
(घ) महती   गृहाणि
(ङ) अन्यत्   स्वास्थ्यकरी

सही मिलान –

....
....

....
....

....
....

....
....

………………………………....
…………………………......

प्रश्न- 6. विलोम पदानि योजयत–   (½ x 5 = 2 ½)

पुरतः   विरक्तिः
स्वकीयम्   आगमनम्
अनुरक्तिः   साहसः
भीतिः   परकीयम्
गमनम्   पृष्ठतः

सही मिलान –

....
....

....
....

....
....

....
....

....
....

प्रश्न -7. अधोलिखिते संधि विच्छेदे रिक्तस्थानानि पूरयत - (1/2×5 =2 ½)

1) सहसैव = सहसा + ...
2) परामर्शानुसारम् = ... + अनुसारम्
3) वधर्हा = ... + अर्हा
4) अधुनैव = अधुना + ...
5) प्रवृत्तोऽपि = प्रवृत्तः + ...

प्रश्न-8. मंजूषात: अव्यय पदानि चित्वा वाक्यपूर्ति कुरुत- (1/2×5 =2 ½)

नित्यम्	अपि	तावत्	यथा	यादृशम्

(1) .... कर्म करिष्यसि, तादृशं फलं प्राप्यसि |

(2) .... राजा तथा प्रजा |

(3) यावत् सफल: न भवति .... परिश्रमं कुरु |

(4) तयो: ....प्रियं कुर्यात् |

(5) वर्षशतैः .... निष्कृति: न कर्तुं शक्या |

खण्ड 'घ' पठित – अवबोधनम् (25)

प्रश्न- **9**.अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा तदाधारित-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत- (3 अंका:)

जनवरी मासस्य तृतीये दिवसे 1831 तमे ख्रिस्ताब्दे माहाराष्ट्रराज्ये नायगांव - नाम्नि स्थाने सावित्री अजायत | तस्या: माता लक्ष्मीबाई पिता च खण्डोजी इति अभिहितौ | नववर्षदेशीया सा ज्योतिबा - फुले - महोदयेन परिणीता | स: अपि तदानीं त्रयोदश - वर्षकल्प: एव आसीत् | यतोहि ज्योतिबा फुले स्त्रीशिक्षायाः प्रबल: समर्थक: आसीत् अत: सावित्र्या: मनसि स्थिता अध्ययनाभिलाषा उत्साहं प्राप्तवती | इतः परं सावित्री साग्रहम् आंग्लभाषाया: अपि अध्ययनं कृतवती |

[1] एकपदेन उत्तरत - (1x2=2)

(i) सावित्र्या: मातु: नाम किम् आसीत् ?

उत्तरम् - --

(ii) कः स्त्रीशिक्षाया: प्रबल: समर्थक: आसीत् ?

उत्तरम् - --

[2] पूर्णवाक्येन उत्तरत – (1×1=1)

(i) सावित्री कदा अजायत ?

उत्तरम् -
----

[3] प्रदत्त - विकल्पेभ्य: उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत-   (1x2=2)

(i) " प्रबल : समर्थकः " अत्र विशेषण - पदं किम् ?

(क) समर्थक: [ ]   (ख) प्रबल: [ ]   (ग) बलः [ ]   (घ) सा [ ]

(ii) "सावित्री आंग्लभाषाया: अपि अध्ययनं कृतवती | " इत्यत्र क्रियापदं किम् ?

(1) सावित्री [ ]   (ख) अध्ययनं [ ]   (ग) कृतवती [ ]   (घ) आंग्लभाषाया: [ ]

प्रश्न-10. अधोलिखितं पठित- पद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -(3 अंका:)

त्रिशूलाग्निनागै: पृथिव्यस्त्रघौरैः , अणूनां महाशक्तिभि: पूरितेयम् ।
सदा राष्ट्ररक्षारतानां धरेयम् , क्षितौ राजते भारतस्वर्णभूमि : ॥
इयं शिल्पिनां यंत्रविद्याधराणां , भिषक्शास्त्रिणां भू: प्रबंधे युतानाम् ।
नटानां नटीनां कवीनां धरेयं , क्षितौ राजते भारतस्वर्णभूमि : ॥

[1] एकपदेन उत्तरत-   (1x2=2)

(i) केषां महाशक्तिभि: पूरितेयम् **?**

उत्तरम् - ---

(ii) कुत्र राजते भारतस्वर्णभूमिः**?**

उत्तरम् - ---

[2] पूर्णवाक्येन उत्तरत-   (1×1=1)

(i) घौरे अस्त्राः के**?**

उत्तरम् - ---

[3] भाषिक कार्यम्- (1x2=2)

(**i) ' धरेयम् '** शब्दस्य सन्धि विच्छेदं कुरु-
(क) धर + इयम् [ ] (ख) धरा + इयम् [ ] (ग) धरे + यम् [ ] (घ) धरा + अयम् [ ]

(**ii) 'क्षितौ'** इत्यत्र का विभक्ति: **?**
(1) चतुर्थी [ ] (ख) पञ्चमी [ ] (ग) षष्ठी [ ] (घ) सप्तमी [ ]

प्रश्न-11. रेखांकित पदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरूत- (1 x 5 =5)
(1) वयं स्वदेशस्य राज्यानां विषये ज्ञातुमिच्छाम: |
....

(2) अधुना प्लास्टिकनिर्मितानि वस्तूनि प्रायः प्राप्यन्ते |
....

(3) सर्वकारस्य घोषणा अस्ति।

....

(4) गजधर: सुंदर: शब्द: अस्ति |

....

(5) क्षुधार्तः <u>सिंहः</u> कुत्रापि आहारं न प्राप्तवान् |

....
....

प्रश्न -12. श्लोकांशान् योजयत- (1/2x4=2)

''क''	''ख''
(1) यं माता पितरौ क्लेशं	नदीनां जलं यत्र पीयूषतुल्यम्
(2) सदा पर्वणामुत्सवानां धरेयम्	आचार्यस्य च सर्वदा
(3) सुपूर्णं सदैवास्ति खाद्यान्नभाण्डम्	क्षितौ राजते भारतस्वर्णभूमिः
(4) तयोर्नित्यं प्रियं कुर्यात्	सहेते संभवे नृणाम्

....
....

....
....

....
....

....
....

प्रश्न **-**13**.** उचित कथानां समक्षम् 'आम्' अनुचित कथनानां समक्षं च 'न' इति लिखत**-** (**1** x 4 = **4**)

(1) बालका: धेनुं कदलीफलानि भोजयन्ति **|**

(....................................)

(2) वायुं विना क्षणमपि जीवितुं न शक्यते **|**

(....................................)

(3)अहम् अविवेका भारतजनता अस्मि।

(.....................................)

(4)अहं विज्ञानधना ज्ञानधना चास्मि।

(.....................................)

प्रश्न-14. घटनाक्रमानुसारं वाक्यानि पुनः लिखत— (4)

(क) गुहायाः स्वामी दधिपुच्छः नाम शृगालः समागच्छत्।
(ख) सिंहः एकां महतीं गुहाम् अपश्यत् ।
(ग) परिभ्रमन् सिंह: क्षुधार्तो जातः ।
(घ) दूरस्थः शृगालः रवं कर्त्तुमारब्धः ।
(ङ) सिंहः शृगालस्य आह्वानम् अकरोत् ।
(च) गुहायां कोऽपि अस्ति इति शृगालस्य विचारः ।

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....